

LBRIS

We know
books

OVIDIU HULEA

AVRAM IANCU

roman

partea I

*Ediția a II-a,
revizuită și adăugită*

*Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreașfințitului Părinte IRINEU,
Arhiepiscop al Alba Iuliei*

Edura
REÎNTREGIREA

Alba Iulia, 2024

CUPRINS

PREFAȚĂ

Avram Iancu – „tulburător, năvalnic nume”5

CAPITOLUL I13

CAPITOLUL II.....69

CAPITOLUL III283

CAPITOLUL IV365

CAPITOLUL V.....387

CAPITOLUL VI435

CAPITOLUL I

Începutul. Urházy acasă

La Cluj, primăvara copleșea cu verdeață dealurile împrejmuitoare, caiși și meri revărsau de prin grădinile spânzurate sub ele un miraj de cunună de mirt și îngerească nevinovăție, raze se soare coborau printre adierile răcoroase ale după amiezilor, cataplasme de înviorătoare căldură – de pretutindeni o potolită, dar statornică înviorare făcea viața plăcută în metropola aceasta în care trăia nu numai aristocrația cu pergamente și străvechi embleme, ci și elita intelectuală a marelui principat al Transilvaniei.

Coborât din diligența Biasini care făcea cursa între Cluj-Oradea, Solnoc și Budapesta, Urházy încercă un sentiment de mulțumire sufletească triumfală. Zeghea de lână albă, cu înflorituri în cele două colțuri dinainte, cu chenar negru la mâneci și la guler – purtată între umeri, pălăria neagră cu borurile lipite îi dau mai mult înfățișarea unui stăvar¹ de pe pusta Ungariei decât a unui nemeș de rând de sub poalele muntelui Hargita. Fața lui

¹ Stăvar (Reg.) – Păzitor de cai la pășune (n.n.)

aspră, păroasă, cele două brazde adânci, bătrânești, de amândouă părțile obrajilor aveau de astă dată o bunătate care-i da o înfățișare mai puțin cruntă ca de obicei. Revenea de la Budapesta după câteva săptămâni, mers-întors, și de zece zile întregi trăite la cafeneaua Pylvax unde o iarnă întreagă dospiseră împreună cu Petöfi, Vasvári și alți câțiva fanatici revoluționari idealurile cărora le-au dat expresie în cele 12 puncte de la 15 martie 1848.

Plecase de la Cluj ca un urs alungat din bârlog, mormăind înfundat, ezitând să părăsească terenul pe care se simțea încolțit, dar a plecat cu gândul să revină cu labele gata să sfâșie și cu fălcile încleștate. Revenea acum cu marșruta² necruțătoare a prietenilor cu care se frământase îndelung, datoria ce trebuia să înfăptuiască: alegerea unei diete din cei mai avansați tineri – liberali, care să elimine cât mai complet aristocrația feudală care era ca totdeauna gata să se întrunească la ucaz³ imperial și să voteze proiectele camarilei de la Viena, propuse unei diete slugarnice. Urházy venea cu misiunea de-a se pune în legătură cu toată tinerimea intelectuală a Ardealului, să trântescă în alegeri aceste momâi și să aleagă numai elita liberală de profesori, avocați, medici, proprietari mici cu care să voteze de extremă urgență unirea marelui principat al Ardealului și apoi toate proiectele de legi menite să schimbe înfățișarea țării, prefăcând-o în o țară liberă, constituțională, așa cum

² Marșruta – Drum, itinerar, parcurs, rută, traiect, traiectorie, traseu (n.n.)

³ Ucaz (Înv. și pop.) – Ordin, ordonanță, decret (n.n.)

o visau Kossuth și toți marii luptători din capitala Ungariei. Avea asupra sa încredințarea scrisă a lui Vasváry, avea o sumă esențială de bani, avea ardoarea cruntă a plebeului în care se-ncordează veacuri de oprimare sălbatică și era hotărât să răzvrătească toată lumea, de la studenții clujeni până la proletarii de mahala și era sigur de biruință, căci cunoștea prea bine nemulțumirile ce colcăiau în inimi de atâta amar de vreme. Dar Urházy mai aducea și două scrisori ale lui Kossuth către contele Vay și baronul Dionisiu Kemény, cei doi lideri ai aristocrației liberale, pe care le predase în cadrul unor audiențe prelungite care-l apropiară și mai mult de ei și cu ale căror consilii tânărul secui procedă la o organizare rapidă a luptei electorale. Se strânseseră, întâi într-o consfătuire amicală, la Biasini, toți studenții liberali ce mai rămaseră la Cluj, se strânseseră cei mai fanatici fii de nemeși de rând, saturați de idei liberale și de speranțe de viitor, dușmani ai aristocrației latifundiare care exploata toate situațiile materiale și deținea hegemonia efectivă a întregii vieți sociale din Ardeal. Toți erau băieți cu cap, inteligențe formate de libertatea timpului, disprețuiți de aristocrația trândavă, dedați aceștia aproape exclusiv la o viață mondenă, cavalcade, plimbări în landouri cu câte patru telegari, cheltuieli nesăbuite, chefuri și vieți de desfrâu, în oficii firi autoritare înaintea cărora toată lumea trebuia să se complimenteze, cerând încuviințare prealabilă și pentru inițiativele cele mai puțin importante, în slujbele inferioare în care erau tolerați. Mândria superiorității intelectuale disprețuite, servitutea

în care erau ținuți intenționat și totdeauna, favoarea deosebită ce li se evidenția cu ocazia unor confidențe goale, îi umileau parcă și mai mult și făceau să le fiarbă în suflete revolta îngrămadită și setea de a-i vedea cu o clipă mai degrabă înlăturați de la conducerea afacerilor publice. Urházy îi formă în echipe pe județe, unse șefi și secretari pe cei mai ageri și hotărâți să-i pună la drum, iar el să rămână la clubul central de la Biasini, cu o echipă de zece tineri, care să conducă prin scrisori confidențiale lupta care-ncepea. Organizația rămânea absolut acoperită, indiscrețiile urmând să fie sancționate crunt și numaidecât. După o veche tradiție, Urházy își împlântă cel dintâi cuțitul în vine și sângele celor prezenți se amestecă în aceeași urnă, iar actul de constituire era semnat de fluidul rubiniu, amalgam al voinței tuturor celor prezenți. În Cluj, organizația fu înfăptuită cu o rapiditate fulgerătoare și-n cele câteva cârciumi de la periferia orașului același sânge de plebeu, oferit cu religiozitate, cimentă o solidaritate asemuitoare pactului de sânge pe care-l încheiară cei dintâi comandanți veniți din stepele Asiei, înaintea trecerii prin pasul Verecke, apoi prin câmpurile mănoase ale câmpiei panonice, devenită ungurească, cu aproape o mie de ani înainte.

Gâlgâitul sângelui, cei dintâi stropi care țâșneau năvalnic din vinele lui Urházy, avură o putere magică asupra celor învredniciți a fi primiți în organizarea secretă. Privirile scânteiau atât de mirajul lumii ce avea să fie înfăptuită cât și de narcoza vinului auriu ce curgea în cupe și de haiduceasca înflăcărare ce țipa în acordurile

zvăpăiate ale tarafurilor de lăutari ce răsunau până noaptea târziu în cartierele periferice din Hoștat și Mănăștur. Lumea se-mbulzea extaziată și propaganda se continua, din casă-n casă, la toți nemeșii de rând cu drept de vot. Nimeni nu scotea niciun cuvânt, numai fanatismul șerpuia din suflet în suflet în așteptarea semnalului lui Urházy, supraomul a cărui simplă apariție ar fi fost în stare să declanșeze avalanșa din inima acestei mulțimi ignobile, sătulă de umilire, tăcere, sclavie.

Dar nici din provincie nu soseau vești descurajante. Se părea că acțiunile erau comandate de un mecanism central, cu zeci, ba sute de ramificații, cu ordine precise, uniforme, comandate cu o putere de sugestie irezistibilă, în așa fel veneau relatările de execuție și reușită uniformă. Adunări cetățenești, încălzite de-un patos răpitor, moțiuni străbătute de fiorii unei reînnoiri a vieții publice, perspective din ce în ce mai optimiste de biruințe electorale, prin destule locuri manifestațiuni de nerăbdare, de excese care trădau o prăbușire a autorității feudale înainte inatacabile, în câteva locuri devastări surprinzătoare de acareturi, conacuri, incendii abia înăbușite, au determinat refugieri la orașe, în primul rând la Cluj. Anchetele ordonate n-au dus la nicio descoperire, poate oamenii le acopereau de teama unei contaminări generale care nu era de dorit.

Aristocrația feudală își puna în siguranță metalele nobile, bijuteriile, lucrurile prețioase, se-ngrămădea în palatele din capitala Ardealului, unde erau organe de

siguranță mai numeroase, mai rezolute⁴, iar lupta politică decădea pe planul al doilea. *Primum vivere deinde philosophari*⁵... Și astfel, liberalismul cuminte și demagogia deșănțată puneau stăpânire și pe intelectualii veritabili ai timpului ca și pe aventurierii iresponsabili ai mulțimilor...

Urházy rânjea satisfăcut, cu gândul la baronul Ápor, puternic ca un dog uriaș și la șontorogul de Czi-nege, cățelușul sfrijit, alergând mărunț și insignifiant în urma stăpânului său. Și-l păștea o dorință lacomă să trântescă o escapadă la Târgu Mureș, în ajutorul contelei Lăzar, protectorul și coreligionarul său politic... Dar postul central nu putea fi părăsit nici pentru o singură zi... ori acum nu era ceasul răfuielilor mărunte, ci ziua mare de care atârna viitorul și fericirea unei generații.

De-ndată ce observă că tinerețea se atașează lui Apor și Czinczere-Urházy, se hotărî să se reîntoarcă la Budapesta. Înainte de-a pleca însă, un dor irezistibil îl făcu să mai meargă o dată acasă. Plecă de dimineața, singur, pe jos. Ar fi putut merge cu vreo trăsură ocazională și-ar fi putut închiria una din Oșorheiu, poate contele Lazar i-ar fi pus la dispoziție o caleașcă de ștrapă⁶, dar Urházy simțea trebuința de-a merge singur, pe jos, cu revolta, cu amărăciunile și singurătatea grea, cu povara

⁴ Rezolut (Livr.) – Hotărât, ferm, decis (n.n.)

⁵ *Primum vivere deinde philosophari* (lat.) – Mai întâi trăiește și apoi filosofează (n.n.)

⁶ De ștrapă – De corvoadă (n.n.)

LBRIS

We know
books

OVIDIU HULEA

AVRAM IANCU

roman

partea a II-a

*Ediția a II-a,
revizuită și adăugită*

*Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului Părinte IRINEU,
Arhiepiscop al Alba Iuliei*

Editura
REÎNTREGIREA

Alba Iulia, 2024

CUPRINS

CAPITOLUL VII.....	5
CAPITOLUL VIII.....	33
CAPITOLUL IX.....	159
CAPITOLUL X.....	269
CAPITOLUL XI.....	367
CAPITOLUL XII.....	417
POSTFAȚĂ.....	437
TABEL CRONOLOGIC - OVIDIU HULEA.....	447

CAPITOLUL VII

La Innsbruck

Ca să scoată nițel din atmosfera de amărăciune și nemulțumiri, în care se frământa acum de-o săptămână, baronul Nopcea invită delegația română, ajunsă la Innsbruck la împăratul, cu hotărârile adunării naționale de la 3/15 mai, la o gustare la cabana „Cuibul de vultur” – una din cabanele cele mai cunoscute și situată la mai mare înălțime din munții care înconjoară din toate părțile capitala Tirolului. Până și cel mai intratabil dintre membrii delegației, profesorul Treboniu Laurian – și mai ursuz – se lasă până-n cele din urmă convins să urce serpentinele largi, netede, ce plecau de la capătul orașului și urcau în pante comode spre culmile de stânci pleșuve ce străluceau în zare într-o imperială maiestate, scăldate în lumină, spălate parcă-n ea. De jos, brazii, cu crengile plecate, făceau impresia unor cavaleri medievali, oprîți pe-o clipă în năvală spre înălțimi, ca treptat cu urcușul, crengile lor cu frunze verde deschis, să devină ca niște țesături de borangic, fine, lucrate cu măiestrie inegalată, de mâini de zâne sau de iele... Ozonul tare, îmbătător, care te lovea

la început, se prefăcea în fluidul unui eter, ce-ți împrăștia regenerare în mâini, în ochi și-ți ușura și înveselea toată ființa... De pe serpentinele ce urcau prin poieni goale, numai iarbă bogată, grasă, ușor clătinată de boarea ce cobora din brădet, se putea vedea minunata panoramă a orașului, cu clădirile elegante, aristocratice, cu străzile oable, cu caldarâmul lucitor al pardoselii de piatră...

Restaurantul „*Cuibul de Vultur*” era așezat pe un tăpșan de stâncă, la care urcai pe trepte de beton, interior de-asemena betonat, peste care se ridica înalt acoperișul de brad puternic, vopsit în verde, cu fațada lucrată artistic. Mese de câte patru persoane erau așezate de-a lungul pereților, cu vase de sticlă masivă pline cu flori, în mijloc cu o masă mai lungă cu ceteră pe dânsa și două chitare cu panglici verzi și bordeaux la gâturile lungi. Oaspeții fură întâmpinați de un bărbat mai tânăr în costum verde, cu pantaloni scurți, și de doi flăcăi în costum de serviciu, cu șorțuri albe... La dorință, mesele fură unite, așa ca să poată fi împreună toți oaspeții. Li se servi o gustare pe-o tavă comună, unt, brânzeturi, salam cu ridichi și li se servi, în cănișoare de piatră cu capac, bere proaspătă, spumoasă, pe care dânsii o băură, repetând-o imediat. Baronul Nopcea se interesă de-o mâncare mai consistentă și comandă grătare de porc și câteva sticle de vin...

După ce fu servită masa și oaspeții începură să guste vinul, în restaurant apăru, în haine de catifea verzuie, cu bască plecată spre stânga, cu fața tăbăcită, brăzdată, proprietarul restaurantului și venind grav, se opri la masa

oaspeților pe care îi salută domol, cu o ușoară tresărire în ochii de-un calm și liniște de vultur bătrân... După o conversație, în care chiar țâșnirea cea mai spontană se filtra prin această calmitate imperturbabilă, bătrânul sentoarse spre masa cu cele două chitare și așezându-se la ea, spuse oaspeților că vrea, în semn de prețuire deosebită, să le cânte o melodie străveche pe care a învățat-o și primit-o de la părintele său, tot atât de prețioasă ca și părinteasca moștenire, ca și tăpșanul pe care au trăit înaintașii... Și ca desfăcut, dintr-odată, de sub scurgerea și puterea vremii, adâncit într-o lume ale cărei străfunduri nu se lăsau destăinuie, mâna lui ezita parcă să se atingă de coardele amortite și numai într-un târziu, lin, mățâsos, cu ecou evocator, de basm, picură întâiul acord și numai după ce el se stinse, ca un ecou de ceasornic de argint, medieval, urmă al doilea, al treilea, al patru-lea, înlănțuindu-se solemn într-o melodie cântată într-un palat fermecat, cufundat, printr-o forță magică, într-un somn de-un veac... Bătrânul o cânta transpus, toropit într-o contemplare de brahman absorbit de veșnicie... Când cântecul chitarei se termină, bătrânul se ridică și se depărtă, cu mersul imaterial al unui somnambul...

La masa oaspeților, cu neguri pe fruntea osoasă, Treboniu Laurian începu, ca un mag stăpânit de-o mare povară sufletească, de care simțea că trebuie să se elibereze, zise:

— Domnilor și fraților, poate că niciodată n-am simțit mai profund decât aici, atât de departe de pământ-

tul românesc, cumplita datorie ce ne-apasă umerii vieții cu o datorie uriaș de măreață și tot atât de amenințătoare, strivitoare, datorita de a uni toate puterile sufletelor noastre, pentru a reface unitatea și mărirea Daciei Traiane... Cu șaptesprezece veacuri înainte, un gigant a încorporat imperiului fără asemănare în strălucire al Romei, moșia aceasta de-o sălbatică frumusețe a Daciei și a deschis în istoria ei un capitol unic de civilizație și fericire... Deși peste alcătuirea lui s-a abătut cea mai îngrozitoare bejenie, nicio putere omenească n-a putut nimici opera lui... Sufletul Romei cu atâtea cicatrici pe față, s-a păstrat totuși, cu acele trăsături generice, care pot fi ușor recunoscute și admirate: e sufletul roman al poporului nostru, neînvins de cruzimi, tiranii și catastrofe neasemuite... Cred că a sosit timpul să ne dezmeticim din letargia mai mult decât milenară și într-o sforțare de cataclism cosmic să sfărâmăm cătușele cumplite în care ne-au ferecat dușmanii cruzi... Să nu ne temem, fraților și domnilor, colcăie în venele noastre o sevă, o energie unică... sunt în adâncurile ființei noastre etnice zăcăminte de noblețe și înțelepciune, de evlavie și dăruire mai măreață decât în oricare popor și dacă ne vom uni nu va fi putere pe pământ să ne poată zdrobi...

Mai mult decât oricând în istorie, avem trebuință de această conștiință, astăzi când temelile lumii sunt zguduite de la un capăt la altul al pământului, când Pronia Cerească deschide o zodie de nouă orânduire și așezare a tuturor celor vrednici, a tuturor popoarelor, în sufletul

cărora este flacăra și putere, ce-au biruit urgia vremurilor și-au rămas în ploaia de trăsnete și furtună mai tari decât stâncile, cu temelile înfipite în inima însăși a bătrânului pământ...

Vă chem pe toți la cucerirea acestei întâi înălțimi de destin și vă rog zălogiți-vă în această clipă cu toții viețile, ca să le dăruiti, de va trebui, fără ezitare ceasului sfânt de eliberare și unire... Brațul ciolănos, păros al vorbitorului se-ntinse pe masă, să plesnească de energia dintr-însul, iar pumnul, numai os, se strângea ca o măciucă de oțel, îngrozitoare...

Nimeni nu putea scoate un cuvânt, cu toții simțeau în geamătul surd ce le fierbea în adâncuri, că nimic n-ar putea pune opreliști acestei energii, depozitată acolo și neîntrebuițată acum de-atâta grozăvie de veacuri blestemate...

– Vin în rotire superbă vulturii – răcni un bărbat, năvălit în restaurant. Veniți să-i vedeți, e ceva unic – și se repezi instinctiv la panoplia cu arme de pe perete... smulse o armă de vânat, alergă furtunos și dispăru pe treptele din față ale restaurantului....

Dinspre miazăzi, sus, sus, în zarea senină, în care se zbăteau din când în când străfulgerări diamantine, plutind maiestuoși, vâslind numai rar din aripile întinse, se apropiau doi vulturi... Din toate părțile orizontului se-ncolonau stânci încremenite într-o liniște și măreție suprapământeană... învăluite în mister și sublim... Dintr-odată, cele două păsări coboară printr-o prăbușire

neașteptată, cu sute de metri, și pornesc, pe-o linie orizontală, într-o goană fulgerătoare, alături, ca niște săgeți sfredelitoare, scăpate dintr-un arc de oțel încordat într-o tensiune maximă... Pe-un moment aripile li se zbat într-o mișcare cumplit de nervoasă, se pare că se pregătesc zbuciumate să se năpustească asupra unui obiectiv – o pradă?! – de pe spinarea uriașă a întinderii... Răsună o descărcătură de armă, năucind zărilor răzvrătite și imediat a doua, tot așa de nebună... E o clipă de emoție pe terasă... toți urmăresc efectul cu privirile căscate la maxim, dar păsările sunt în cealaltă clipă iarăși într-o străfulgerare mult deasupra, alergând într-o goană vertiginoasă spre stâncile din față... Distanța este străbătută în câteva momente și vulturii, ajungând deasupra lor, stopează viteza nebună și coboară cu o siguranță uimitoare pe creasta uneia dintre ele, așezându-se alături și rămânând nemișcați, ca două statui de piatră, așezate acolo de decor...

— Vin zilnic, cine știe din ce escapadă, după pradă și dacă nu i-am speria cu detunăturile de armă, ne-ar răpi, desigur, unul sau doi miei din turma care paște pe livada de sus... explica ciceronele¹ coborând arma... E fratele meu, care păzește turma. El a descărcat...

Membrii delegației rămaseră câtva timp pe terasă în contemplarea panoramei unice ce li se întindea sub privirile fermecate și re-ntorși reluară firul discuțiilor

¹ Cicerone (Înv.) – Persoană special pregătită care conduce vizitatorii într-un muzeu, într-un oraș etc. (n.n.)